

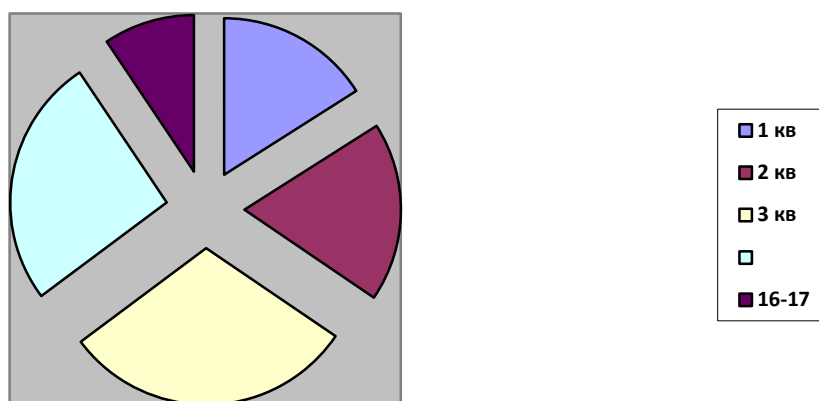
Результати оцінки становища дітей в Харківській області (на 01.01.2018)

1. Демографічна ситуація

За останніми статистичними даними в Харківській області чисельність населення складає – 2685552 осіб.

Чисельність постійного дитячого населення віком від 0-17 років станом на 01.01.2018 становила – 426 248 осіб, у порівнянні з 2012 кількість постійного дитячого населення віком від 0-17 років зросла на 3% .

Розподіл дитячого населення по віку

Переважна більшість населення – 215 9077 (80,3%) осіб проживає в міських поселеннях, решта 52 6475 (19,7%) осіб - в сільській місцевості. Із загальної чисельності дитячого населення віком від 0-17 років в містах проживає 250 589 (58,8%) дітей, в селах, селищах – 17 5659 (41,2%) дітей.

Найбільша чисельність дитячого населення віком від 0-17 років зареєстрована у Харківському районі (7%), м. Харків (48,4%), Балаклійському (3%), Дергачівському (3,8%), Зміївському (2,8%) районах та м. Лозова (2,5%).

2. Сім'ї з дітьми

На кінець 2017 року в області налічувалося 15 8595 домогосподарств, в яких проживають діти від 0 - 17 років. З них, 12 737 (8%) сімей виховують трьох і більше дітей та мають статус багатодітної сім'ї.

У той же час, частка сімей, в яких діти виховуються одним із батьків (батьком або матір'ю) – 31072 сімей, становить 19,5% від загальної кількості сімей з дітьми. До цієї категорії відносяться сім'ї, у яких подружжя розлучилось, а також одинокі матері, які народили дітей, не перебуваючи у шлюбі, сім'ї де один з батьків помер.

Крім того, нерідкі випадки народження дітей неповнолітніми мамами: тільки в 2017 році було 127 таких випадків.

Зростає кількість сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. За даними дослідження, на обліку місцевих центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у області у 2017 році перебувало 11614 сімей з дітьми даної категорії, в той час, як у 2016 році було 9164 сім'ї, які перебували у складних життєвих обставинах.

Переважно це сім'ї, в яких батьки ведуть нездоровий спосіб життя, зловживають алкогольними напоями або вживають наркотичні засоби, а також, не належним чином виконують свої обов'язки з виховання та догляду за дітьми.

Робота з надання допомоги кризовим сім'ям, надання їм відповідних соціальних послуг з підтримки сім'ї та інших необхідних послуг, є недостатньо скоординованою та ефективною, про що свідчить велика кількість справ про позбавлення батьківських прав та про вилучення дітей у батьків у зв'язку з загрозою для життя і здоров'я дитини.

Так, протягом 2017 року органами опіки та піклування було подано до судів 296 позовів про позбавлення батьківських прав та 31 позов про відібрання дітей у батьків без позбавлення їх батьківських прав. Протягом року судами було винесено 313 рішень про позбавлення батьківських прав одного або обох батьків і 21 рішення про відібрання дітей у батьків без позбавлення батьківських прав.

Крім того, протягом 2017 року 90 дітей були відібрані у батьків за рішенням органів опіки та піклування в зв'язку з безпосередньою загрозою для життя і здоров'я дитини. Найбільше таких випадків зафіксовано в м. Харків - 36 дітей, Зачепилівському ОТГ - 5 дітей, Близнюківському районі - 5 дітей.

Також у регіоні проживає 7564 сімей, в яких виховуються діти з інвалідністю, і 2685 сімей, в яких обоє батьків або один з батьків мають інвалідність. Частка сімей з дітьми, у яких хоча б один з членів сім'ї має інвалідність, становить 6,4% від загальної кількості сімей з дітьми. Такі сім'ї потребують не тільки матеріальної допомоги, а також і соціального супроводу сім'ї і дитини, який повинен включати всі аспекти соціальної підтримки, реабілітації, адаптації, захисту дитини та підвищення ресурсу власних можливостей батьків для догляду і виховання дитини.

Проблеми, з якими стикаються сім'ї з дітьми або батьками з інвалідністю, набагато комплексніші і ширші, ніж складне матеріальне становище. Тому питання соціальної підтримки сімей з дітьми вимагають комплексного підходу в їх вирішенні.

3. Діти, які перебувають в складних життєвих обставинах

Протягом 2017 року на обліку в службах у справах дітей налічувалось 1374 дитини, які перебувають у складних життєвих обставинах (без урахування дітей, влаштованих в заклади інституційного догляду та виховання дітей).

Найбільше таких дітей перебуває на обліку в службах у справах дітей м. Харкова (454 дитини), Вовчанської (105 дітей), Дворічанської (57 дітей), Харківської (76 дітей), Сахновщинської (51 дитина) районних державних адміністрацій.

Головні причини постановки на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, є неналежне виконання батьками своїх батьківських обов'язків, фізичне, психологічне, сексуальне, економічне насильство по відношенню до дітей. У 2017 році 101 дитина стала жертвою жорстокого поводження з нею з боку дорослих.

Діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, через недогляд з боку батьків, частіше за інших стають винуватцями правопорушення або стають жертвами злочинів.

Так, у 2017 році в області 513 дітей скоїли правопорушення різного ступеня тяжкості. Найбільш поширеними злочинами серед дітей і підлітків є крадіжки, хуліганство, нанесення тілесних ушкоджень.

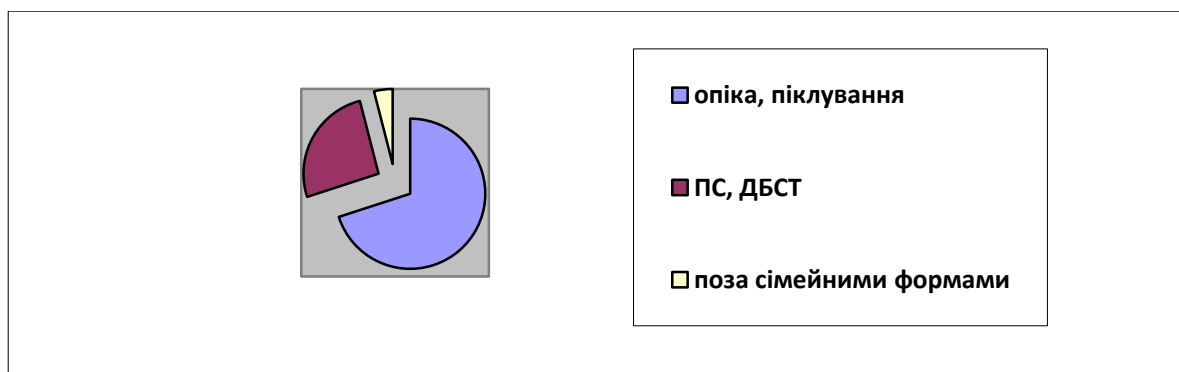
За даними дослідження, 8 дітей в області мають нарко - та алкозалежність і знаходяться під наглядом фахівців (Вовчанський, Чугуївський райони, м. Лозова). Наркоманія і алкоголізм негативно впливають на здоров'я дітей, призводять до агресії, злочинності та іншої асоціальної поведінки. Однак реальні масштаби цієї проблеми в області невідомі і вимагають більш детальних досліджень, а також більшої уваги до дітей з боку батьків, вчителів, інших дорослих з метою своєчасного їх виявлення та надання допомоги дітям.

В цілому, діяльність із соціальної профілактики в сімейному і дитячому середовищі вимагає комплексних заходів, координації і спрямування дій всіх суб'єктів соціальної роботи на раннє виявлення сімейного неблагополуччя, надання сім'ям з дітьми комплексної підтримки і допомоги в подоланні складних життєвих обставин.

4. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування

Загальна кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на первинному обліку в службах у справах дітей Харківської області на звітний період становить 4311 дітей (1% від загальної кількості дитячого населення). З них: 1189 - діти-сироти (27,6%) і 3122 дітей, позбавлених батьківського піклування (72,4%). У порівнянні з аналогічним періодом 2016 року, кількість дітей збільшилась на 14 осіб.

Влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування

Із загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, 97,7% дітей виховуються в сімейних формах (опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу), при середньому показнику по Україні близько 96 %.

Найбільш поширеною формою виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в області є опіка та піклування.

Станом на 01.01.2018 у 2431 сім'ях опікунів, піклувальників виховувалось 3020 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського

піклування, що становить 70% від загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

За підсумками 2017 року, в області функціонувало 96 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховувалося 648 дітей та осіб з числа дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування та 302 прийомні сім'ї, у яких виховувалося 568 дітей та осіб з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, що становило 1216 дітей та осіб з числа дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування (1073 дитини (25 %); 143 особи) від загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Протягом 2017 року на території області створено 17 дитячих будинків сімейного типу, в які влаштовано 103 дитини-сироти та дітей, позбавлених батьківського піклування та 16 прийомних сімей, в які влаштовано 65 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.

В тому числі 2 ДБСТ створено завдяки придбанню житлових будинків у Красноградському та Зміївському районах за рахунок Субвенції з державного бюджету у 2017 році, що надає можливість влаштувати до цих сімей як найменше 10 дітей, які перебувають в державних інституціях. На теперішній час здійснюються заходи щодо влаштування дітей до зазначених ДБСТ (одна дитина з інтернатного закладу вже влаштована до ДБСТ Красноградського району; згідно з п.13 Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою КМУ від 26.04.2002 № 564 протягом 12 місяців триває комплектування зазначених ДБСТ).

Харківська область, як одна з 10 регіонів визнаних для апробації методичних матеріалів щодо здійснення відбору та підготовки патронатних вихователів, створила у 2017 році 6 патронатних сімей (Борівський, Дергачівський, Первомайський, Чугуївський, Зміївський райони та м. Первомайськ). Запровадження патронату над дитиною є альтернативою інституційного догляду дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

З метою забезпечення права кожної дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, виховуватися у сприятливому та безпечному сімейному середовищі шляхом відновлення здатності батьків (осіб, які їх замінюють) опікуватися дитиною та виховувати її, а в разі неможливості – вчинення заходів щодо захисту дитини та прийняття рішень щодо її влаштування до постійної форми сімейного виховання, яка найбільше відповідає потребам дитини створено 6 патронатних сімей, до яких було влаштовано 11 дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Службами у справах дітей, районними центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем створення патронатних сімей ведеться профілактична робота з батьками дітей щодо можливості повернення дітей до їх сімей.

На обліку в області станом на 01.01.2018 перебувало 1180 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені. Більшість з них є дітьми у віці старше 10 років або мають складні проблеми здоров'я і порушення розвитку, що ускладнює можливість їх усиновлення. Так, протягом 2017 року було усиновлено 116 дітей-сиріт та дітей,

позбавлених батьківського піклування, з них: громадянами України – 101, іноземцями – 15.

Протягом I кварталу 2018 року усиновлено 11 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з них: громадянами України – 10, іноземцями – 1.

Незважаючи на те, що в регіоні перевага віддається сімейним формам виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, **197** дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування **перебувають на повному державному утриманні**, що складає 4,56% від загальної кількості дітей цієї категорії.

З них виховуються в закладах:

- ✓ системи охорони здоров'я – 61 дитина;
- ✓ системи освіти – 85 дітей;
- ✓ системи соціального захисту – 51 дитина.

На час дослідження на обліку кандидатів в усиновлювачі перебувало 99 громадян, що на 20 менше, ніж у 2015 році. Також спостерігається зменшення кількості сімей, які бажають створити прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу.

Дана ситуація вимагає змін, перш за все шляхом активізації роботи з населенням щодо популяризації сімейних форм догляду та виховання дітей, які з певних причин не можуть жити з біологічними батьками.

5. Діти з порушеннями розвитку

Діти з порушеннями розвитку та інвалідністю є в кожному районі, місті, ОТГ. На кінець 2017 року в області налічувалось 7623 дітей з інвалідністю, що становить 1,7% від загальної кількості дитячого населення. З них 731 (10,76%) дітей мають інвалідність підгрупи "А".

До порушень розвитку, які найчастіше стають причиною влаштування дітей в заклади інституційного догляду та виховання, можна віднести порушення опорно-рухового апарату, зору, слуху, мови, інтелектуального розвитку, затримки психічного розвитку та ін.

Типи порушення розвитку	Вік дитини				Усього дітей
	0-2 роки	3-5 років	6-15 років	15-17 років	
Порушення опорно-рухового апарату	68	470	2182	823	4711
Порушення зору	46	558	3000	1107	3543
Порушення слуху	33	179	441	142	795
Порушення мови	52	684	685	79	1500
Порушення інтелектуального розвитку	12	41	492	133	678
Затримки психічного розвитку	11	74	795	179	1059
Усього	222	2006	7595	2463	12286

У кожній віковій категорії є діти зі складними, комплексними порушеннями розвитку та обмеженнями можливостей, викликаними однією або декількома причинами. Із 12286 дітей, що мають комплексні порушення розвитку, 1,8% складають діти у віці 0-2 роки, 16,3% - діти у віці 3-5 років, 61,81% - діти у віці 6-15 років, 8,6% - діти у віці 16-17 років.

Такі діти потребують комплексної реабілітаційної, психолого-педагогічної підтримки і соціальної допомоги. Допомоги, підтримки та послуг також потребують їх батьки. Але в даний час в області немає розвиненої мережі центрів денного догляду, реабілітаційних центрів, оздоровчих та інших установ для дітей зі складними, комплексними порушеннями розвитку, в області відсутні такі послуги як особистий (персональний) асистент, послуга перепочинку, мобільні реабілітаційні бригади, послуга раннього втручання і таке інше. Для таких дітей, також, не створені умови для здобуття дошкільної, середньої та позашкільної освіти.

6. Послуги для дітей і сімей з дітьми

Освітні послуги

Виходячи зі статистичних даних, в регіоні проживає 34,5% дітей віком від 1 до 6 років .

У Харківській області функціонують 1074 дошкільних установ, де здобувають освіту 78578 дітей. З них станом на 2017 рік перебуває 911 дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі 600 дітей з інвалідністю. У 11-и адміністративно-територіальних одиницях створені інклюзивні групи для дітей з особливими освітніми потребами в дошкільних установах.

Також важливо відзначити, що дошкільні установи переповнені, оскільки їх планова ємність становить 74269 місць (на 4309 менше ніж відвідують фактично). Таким чином, потрібно приділити особливу увагу розвитку послуг дошкільної освіти.

У 715 загальноосвітніх навчальних закладах, які функціонують у Харківській області, навчаються 236570 дітей, з них 2233 з особливими освітніми потребами, включно 1735 дітей з інвалідністю, 1450 дітей проходять навчання індивідуально. Дані про дітей з особливими освітніми потребами приблизні, тому що тільки частина дітей, які мають проблеми в навчанні, були обстежені психолого-педагогічними комісіями і відповідно до них встановлені ООП.

Варто окремо відзначити, що, виходячи із зібраної інформації, загальноосвітні навчальні заклади заповнені на 61,72%, що говорить про необхідність продовження оптимізації мережі закладів системи освіти. Зокрема, може бути розглянуто питання про створення дошкільних навчальних закладів використовуючи ресурси шкіл.

У 2017/2018 навчальному році інклюзивне навчання організовано в **142 закладах** загальної середньої освіти області для **298 учнів** різних нозологій захворювання в **211 класах**.

Функціонує 1 спеціальний клас (8 учнів із затримкою психічного розвитку) у ЗОШ № 2 Балаклійського району Харківської області.

Протягом 2017 року в регіоні створено 27 інклюзивних груп у 19 закладах дошкільної освіти 8 сільських районів та 5 містах обласного значення.

У 2018 році в Харківській області з метою забезпечення якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами планується відкрити 27 інклюзивно-ресурсних центрів.

Розроблено та впроваджено обласний освітній проект «Розвиток інклюзивної освіти в Харківській області».

В області організовано підвезення дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади. Всього в регіоні функціонує 50 таких транспортних засобів.

Медичні послуги

В Харківській області в сфері управління Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради, Управління охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації та безпосередньо підпорядкованих Міністерству охорони здоров'я України функціонують 44 лікарняні заклади, в тому числі 12 однопрофільних та 32 багатoproфільних, в складі яких є дитячі відділення. Крім того функціонують 6 дитячих закладів охорони здоров'я санаторного типу.

Первинна медико-санітарна допомога дитячому населенню надається в 12 амбулаторно-поліклінічних закладах, в тому числі в 2 стоматологічних; 332 амбулаторіях загальної практики-сімейної медицини та 496 фельдшерсько-акушерських пунктах.

В амбулаторно-поліклінічних закладах (відділеннях) працюють 446 лікарів педіатрів.

Соціальні та реабілітаційні послуги

З 16-и ОТГ, які створені в Харківській області соціальні послуги сім'ям з дітьми та молоді надаються працівниками ЦСССДМ та ОТГ, в 4-х ОТГ (Старосалтівська, Коломацька, Мереш'янська та Нововодолазька) соціальні послуги також надаються створеними структурними підрозділами.

Реабілітаційні послуги надаються комунальними закладами охорони здоров'я, центрами соціально-психологічної реабілітації дітей та інтернатними закладами системи соціального захисту населення.

В Харківській області функціонує 3 комунальні заклади, в яких діти та сім'ї з дітьми можуть отримати соціальні послуги, зокрема, у м. Чугуїв діє Харківський обласний соціальний гуртожиток для тимчасового проживання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 15 до 18 років, а також осіб із числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 18 до 23 років. метою діяльності якого є створення умов для соціальної адаптації осіб, що в ньому проживають, та їх підготовка до самостійного життя.

У м. Люботин функціонує Харківський обласний центр матері і дитини для тимчасового проживання жінок на сьомому-дев'ятому місяцях вагітності та матерів із дітьми віком від народження до 18 місяців, які перебувають у складних життєвих обставинах, що перешкоджає виконанню материнського обов'язку.

У м. Балаклія функціонує Харківський обласний центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, завданням якого є надання послуги соціальної адаптації Віл-інфікованим дітям та молоді, які в ньому перебувають. Основною метою діяльності центру є створення умов для підвищення рівня відповідальності за своє здоров'я, розроблення та здійснення заходів щодо соціальної підтримки і супроводу таких дітей та молоді, що спрямовані на їх інтеграцію у суспільство.

Крім того на території області функціонують громадські організації, з якими активно співпрацюють центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та служби у справах дітей щодо соціальної підтримки сімей з дітьми та осіб з числа дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, зокрема, благодійний фонд «Деполь Україна», благодійний фонд «Карітас Харків», громадська організація «Одна надія», благодійна організація «Волонтери: дорослі-дітям», харківський міський благодійний фонд «Благо»

У цілому в мережі надання послуг пропускна потужність центрів перевищує середньомісячну кількість одержувачів послуг, що пов'язано з нестачею персоналу. Так, у центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді є потреба у введенні додатково 105 штатних одиниць фахівців із соціальної роботи, 19 психологів та 18 юрисконсультів.

У Харківській області послуга денного догляду для дітей з інвалідністю надається в м. Лозова територіальним центром соціального обслуговування Лозівської міської ради, при якому створено відділення денного догляду дітей з інвалідністю; в м. Чугуїв діє комунальна установа «Центр соціально реабілітації дітей з інвалідністю та людей з інвалідністю «ШАНС», в м. Харків Харківським міським центром комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Промінь».

З результатів дослідження випливає, що в регіоні мало розвинені послуги підтримки дітей та сімей з обмеженими можливостями, зокрема для дітей з інвалідністю.

Результати аналізу, які відображають відсутність на достатньому рівні послуг денного догляду, як для дітей дошкільного віку, так і для дітей з інвалідністю, фізичного супроводу осіб з інвалідністю та недостатнє кадрове забезпечення соціальної сфери, є доказом необхідності розвитку системи послуг для дітей з вадами та сімей з дітьми і розробки стратегії їх кадрового забезпечення.

7. Кадрове забезпечення послуг

Станом на 01.01.2018, діяльність із захисту прав і законних інтересів дітей в області здійснюють 27 районних, 7 міських, 9 районних у місті Харків та обласна служби у справах дітей, у яких згідно зі штатним розкладом повинно працювати 210 фахівців. Однак фактично працює лише 188 фахівців. Укомплектування служб у справах дітей становить 89,5%, 22 посади - вакантні.

Загальна кількість дитячого населення в містах обласного підпорядкування складає 250 589 дітей,

Відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» штатна чисельність працівників

служб у справах дітей в містах обласного підпорядкування повинна становити 124 працівника, затверджена штатна чисельність – 85 одиниць.

Штатна чисельність працівників служб у справах дітей районних державних адміністрацій – 122, з урахуванням служби у справах дітей та сім'ї виконавчого комітету Мереф'янської міської ради (Мереф'янської об'єднаної територіальної громади) штатна чисельність якої налічує 7 штатних одиниць, відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» штатна чисельність районних служб у справах дітей повинна становити – 164 штатні одиниці.

Питання укомплектування служб у справах дітей у відповідності до законодавства залишається актуальним та відкритим.

Служби у справах дітей, також, створені в Коломацькій, Нововодолазькій, Малинівській, Старосалтівській, Оскільській, Мереф'янській ОТГ (в 6-ти з 16-и) із затвердженням штатним розписом у відповідності до законодавства.

В інших ОТГ захист прав дітей забезпечують 4 уповноважені представники щодо захисту прав дітей. Слід зазначити, що у Зачепилівському, Золочівському, Малоданилівському, Наталинському ОТГ не створені служби у справах дітей та не має уповноваженого представника щодо захисту прав дітей.

З 01.04.2018 почала працювати служба у справах дітей та сім'ї виконавчого комітету Мереф'янської міської ради, в якій за штатним розписом 5 спеціалістів служби та 2 фахівці із соціальної роботи.

З огляду на децентралізацію, яка передбачає збільшення повноважень органів місцевого самоврядування, в тому числі щодо захисту прав дітей та надання послуг для них і їх сімей, дуже важливо, щоб процес створення служб у справах дітей в ОТГ був інтенсифікований.

У 4-х ОТГ в штат виконавчих комітетів введені 8 посад фахівців із соціальної роботи. В центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді регіону працює 137 фахівців із соціальної роботи при потребі 262.

У зв'язку з тим, що на сьогоднішній день у сфері надання соціальних послуг у переважній більшості адміністративно-територіальних одиниць єдиним (і обов'язковим) суб'єктом надання таких послуг є обласний і районні центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, слід зосередитися на кадровому забезпеченні саме цих установ.

Кадрове забезпечення Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

Посада	Фактично працюють	Потреба в цілому	Потреба
Спеціаліст із соціальної роботи	137	262	125
Практичний психолог	12	43	21
Соціальний педагог	10	43	33

У цілому в регіоні прослідковується недостатність кадрового забезпечення в соціальній сфері.

Беручи до уваги процеси децентралізації, необхідно приймати завчасні рішення з приводу реформування або перепідпорядкування районних центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які сьогодні, як виняток, є єдиними установами, які надають соціальні послуги та здійснюють соціальну роботу на території районів. ОТГ повинні створювати і розвивати мережу послуг для дітей і сімей відповідно до потреб, саме тому ОТГ рекомендується створювати служби у справах дітей та сім'ї в склад яких входять фахівці із соціальної роботи.

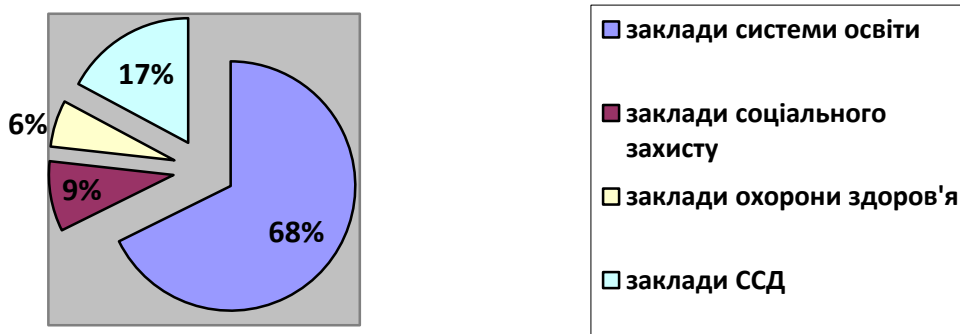
8. Система інституційного догляду та виховання дітей

Мережа закладів

Система інституційного догляду дітей у Харківській області представлена 45 установами, з яких 30 відносяться до системи освіти, 4 – до системи охорони здоров'я, 3 – до системи соціального захисту, 8 – установи підвідомчі службам у справах дітей відповідних районів, з них 3 - .

Засновником 36 закладів є Харківська обласна рада, 3 заклади створено Харківською міською радою, 3 – Міністерством освіти і науки України, 1 – Ізюмською міською радою, 1 – Чугуївською міською радою, 1 – Красноградською міською радою.

Розподіл закладів за сферами підпорядкування

Заклади системи освіти

Спеціальні школи-інтернати:	Ступінь	Спеціалізація	Кількість дітей
1 КЗ «Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс» Харківської обласної ради	I-III	Для глухих дітей	159
2 КЗ «Харківська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів № 6» Харківської обласної ради	I-III	Для дітей зі зниженим слухом	161
3 КЗ «Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс ім. В.Г. Короленка» Харківської обласної ради	I-II	Для дітей сліпих дітей, зі зниженим зором	198

4	КЗ «Харківська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів № 12» Харківської обласної ради	I-III	Для дітей зі зниженим зором	275
5	КЗ «Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс № 7» Харківської обласної ради	I-II	Для дітей з порушенням мовлення	281
6	КЗ «Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс № 8» Харківської обласної ради	I-II	Для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, з порушеннями інтелектуального розвитку	307
7	КЗ «Балаклійська спеціальна школа – інтернат I-II ступенів Харківської обласної ради»	I-II	Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	161
8	КЗ «Богодухівський спеціальний навчально-виховний комплекс» Харківської обласної ради	I-II	Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	95
9	КЗ «Зеленогайський спеціальний загальноосвітній навчально-виховний комплекс (дошкільний навчальний заклад - школа-інтернат I-II ступенів)» Харківської обласної ради	I-II	Для дітей із затримкою психічного розвитку, з порушеннями інтелектуального розвитку	160
10	КЗ «Куп'янський спеціальний навчально-виховний комплекс» Харківської обласної ради»	I-II	Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	172
11	КЗ «Спеціальний навчально-виховний комплекс I-II ступенів № 2» Харківської обласної ради	I-II	для дітей із затримкою психічного розвитку, з порушеннями інтелектуального розвитку, з розладами спектру аутизму	286
12	КЗ «Харківська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 3» Харківської обласної ради	I-III	для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	165
13	КЗ «Спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I-II ступенів № 55 Харківської обласної ради»	I-II	для дітей із затримкою психічного розвитку	82
Санаторні школи-інтернати		Ступінь	Спеціалізація	Кількість дітей
1	КЗ «Нововодолазький санаторний навчально-виховний комплекс» Харківської обласної ради	I-III	Для дітей із хронічними неспецифічними захворюваннями органів травлення	230

2	КЗ «Кочетоцька загальноосвітня санаторна школа-інтернат I–III ступенів» Харківської обласної ради	I-III	для дітей із захворюваннями неспецифічними захворюваннями органів дихання	242
3	КЗ «Харківська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I–III ступенів № 9» Харківської обласної ради	I-III	для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи	228
4	КЗ «Харківський санаторний навчально-виховний комплекс № 13» Харківської обласної ради	I-III	для дітей хворих на сколіоз	229
5	КЗ «Харківський санаторний навчально-виховний комплекс № 1» Харківської обласної ради	I-III	для дітей, хворих на цукровий діабет	224
6	КЗ «Харківська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I–II ступенів № 11» Харківської обласної ради	I-II	для дітей з психоневрологічними захворюваннями	256
Спеціалізовані школи-інтернати		Ступінь	Спеціалізація	Кіль-ть дітей
1	КЗ «Обласна спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів «Обдарованість» Харківської обласної ради»	II-III	з поглибленим вивченням окремих предметів (математики, фізики, хімії, біології, інформатики)	311
2	КЗ «Харківська спеціалізована школа-інтернат «Ліцей “Правоохоронець”» Харківської обласної ради	II-III	з поглибленим вивченням окремих предметів правознавства, історії України	213
3	КЗ «Люботинська спеціалізована школа-інтернат I-III ступенів „Дивосвіт”» Харківської обласної ради	I-III	з поглибленим вивченням окремих предметів (образотворче мистецтво)	150
4	КЗ «Ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою “Патріот”» Харківської обласної ради	III	з посиленою військово-фізичною підготовкою	146
5	Харківське обласне вище училище фізичної культури і спорту		спортивного профілю	310
6	Харківське державне вище училище фізичної культури № 1	-	спортивного профілю	390
7	Харківський республіканський лицей-інтернат спортивного профілю	II-III	спортивного профілю	94
8	Державна гімназія-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус»	II-III	військовий з посиленою військово-фізичною підготовкою	437

Навчально-реабілітаційні центри		Ступінь	Спеціалізація	Кіль- ть дітей
1	КЗ «Сахновщинський навчально-реабілітаційний центр» Харківської обласної ради	I-II	Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку	119
Загальноосвітня школа-інтернат		Ступінь	Спеціалізація	Кіль- ть дітей
1	«Харківська загальноосвітня школа-інтернат I-II ступенів № 14 Харківської міської ради»	I-II	-	118
Дитячий будинок		Ступінь	Спеціалізація	Кіль- ть дітей
1	Харківський дитячий будинок «Родина» Харківської міської ради»	-	-	56

Спеціальні школи-інтернати є установами загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та / або розумового розвитку. З 13 спеціальних шкіл-інтернатів, що функціонують в області, 7 призначені для дітей, з порушеннями інтелектуального розвитку, 2 установи призначені для дітей з проблемами слуху, дві зі зниженим зором, 1 – з проблемами опорно-рухового апарату, 1 – з порушенням мовлення.

Також в регіоні налічується 6 санаторних шкіл-інтернатів для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи, із хронічними неспецифічними захворюваннями органів травлення, із неспецифічними захворюваннями органів дихання, для дітей хворих на сколіоз, для дітей, хворих на цукровий діабет, для дітей з психоневрологічними захворюваннями.

Крім того, в області працює 1 навчально-реабілітаційний центр, в якому навчаються діти з особливими освітніми потребами, з порушеннями інтелектуального розвитку, 1 загальноосвітня-школа інтернат та 1 дитячий будинок.

Заклади системи соціального захисту

Дитячі будинки-інтернати		Профіль	Спеціалізація	Кіль- ть дітей
1	КУ «Шевченковський дитячий будинок-інтернат» Харківської обласної ради	II	Для дітей (хлопчиків) віком від 4 до 18 років з вадами фізичного та/або розумового розвитку і психічними розладами	115
2	КУ «Богодухівський дитячий будинок-інтернат» Харківської обласної ради	II-IV	Для дітей віком від 4 до 18 років з вадами розумового і фізичного розвитку	121
3	КУ «Комарівський дитячий будинок-інтернат» Харківської обласної ради	II-IV	Для дітей (хлопчиків) з психофізичними порушеннями	101

Будинки-інтернати системи соціального захисту є соціально-медичними установами для постійного проживання дітей віком від 4 до 18

років зі складними порушеннями фізичного та психічного здоров'я. Ці установи також мають у своєму складі молодіжні відділення для осіб віком від 18 до 35 років.

Таким чином, в установі одночасно перебувають маленькі діти і дорослі особи, що ускладнює догляд за дітьми.

Заклади системи охорони здоров'я

Будинок дитини		Спеціалізація	Кіл-ть дітей
1	КЗОЗ «Харківський обласний спеціалізований будинок дитини № 1»	Для дітей з порушеннями центральної нервової системи і опорно-рухового апарата; з розладами психіки та поведінки; з вродженими аномаліями, з деформаціями і хромосомними порушеннями; з придбаними вадами фізичного розвитку	12
2	КЗОЗ «Обласний спеціалізований будинок дитини «Зелений Гай»	Для дітей, які мають органічні ураження ЦНС, розлади психіки та поведінки, вроджені аномалії види розвитку, деформації та хромосомні порушення, набуті вади фізичного розвитку та дітей народжених від ВІЛ-інфікованих матерів	122
3	КЗОЗ «Обласний будинок дитини № 2»	-	50
4	КЗОЗ «Обласний будинок дитини № 3»	-	52

Фактично, в будинках дитини діти можуть перебувати від народження до 6-ти років включно. В зазначені установи діти потрапляють з наступних причин: за медичними показниками, у зв'язку зі станом здоров'ям (за заявою батьків), через складні життєві обставини сім'ї (за заявою батьків), у разі, якщо дитина, залишилась без батьківського піклування від 0 до 3 років. Знаходження в установах інституційного догляду дітей раннього віку вкрай несприятливо відображається на їх розвитку і формуванні особистості. Тому, у відповідності з Національною стратегією, ці установи першими підлягають трансформації. Слід відмітити, що будинки-дитини, окрім цілодобового перебування дітей надають реабілітаційні послуги для дітей за медичними показниками.

Установи служб у справах дітей

Центри реабілітації дітей		Спеціалізація	Кіл-ть дітей
1	Комунальний заклад «Харківський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей "Гармонія»	Для дітей, які потребують соціальної та психологічної реабілітації	52
2	Комунальний заклад «Харківський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей»	Для дітей, які потребують соціальної та психологічної реабілітації	48
3	Комунальний заклад «Харківський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Надія»	Для дітей, які потребують соціальної та психологічної реабілітації	20
4	Комунальний заклад «Балаклійський міський центр соціально-психологічної реабілітації дітей»	Для дітей, які потребують соціальної та психологічної реабілітації	13

5	Комунальний заклад «Ізюмський міський центр соціально-психологічної реабілітації дітей»	Для дітей, які потребують соціальної та психологічної реабілітації	8
6	Комунальний заклад «Красноградський міський центр соціально-психологічної реабілітації дітей»	Для дітей, які потребують соціальної та психологічної реабілітації	10
7	Комунальний заклад «Чугуївський міський центр соціально-психологічної реабілітації дітей»	Для дітей, які потребують соціальної та психологічної реабілітації	11
8	Комунальний заклад соціального захисту для дітей «Центр соціально-психологічної реабілітації дітей міста Харкова»	Для дітей, які потребують соціальної та психологічної реабілітації	30

У центрах соціально-психологічної реабілітації дітей можуть перебувати діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах у віці від 3 до 18 років. Всі 8 центрів в області є стаціонарними закладами тривалого (до 9 місяців) перебування дітей. Вихованці центру, які досягли шкільного віку, навчаються в загальноосвітніх закладах за місцем розташування центрів, відповідно до укладених угод з навчальними закладами. У той же час, діти дошкільного віку не відвідують дитячих садків.

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей надають тимчасовий догляд для дітей і могли б мати набагато менше клієнтів у разі існування послуг з раннього виявлення і втручання, послуг з підтримки сім'ї, а також більш розвиненої мережі послуг патронатного виховання.

Територіально зазначені заклади розташовані в області нерівномірно. У місті Харків - обласному центрі, знаходяться 3 заклади, в інших містах розташовано 3 заклади, в сільській місцевості – 1 обласний заклад.

Комунальний заклад «Харківський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Надія» знаходиться на достатній відстані від обласного центру, саме це є однією з основних причин потрапляння закладу, за оцінкою закладів, до першого етапу реформування закладів інституційного догляду та виховання дітей.

Загальна проектна потужність всіх закладів становить 570 місць. Планова потужність розрахована на 215 дітей одночасного перебування, що дорівнює 37,7% від проектних можливостей закладів. У той же час фактична кількість дітей, які перебувають в закладах на час проведення дослідження, склала - 192 дитини або 33,6% від планової потужності і 89,3% від проектної потужності.

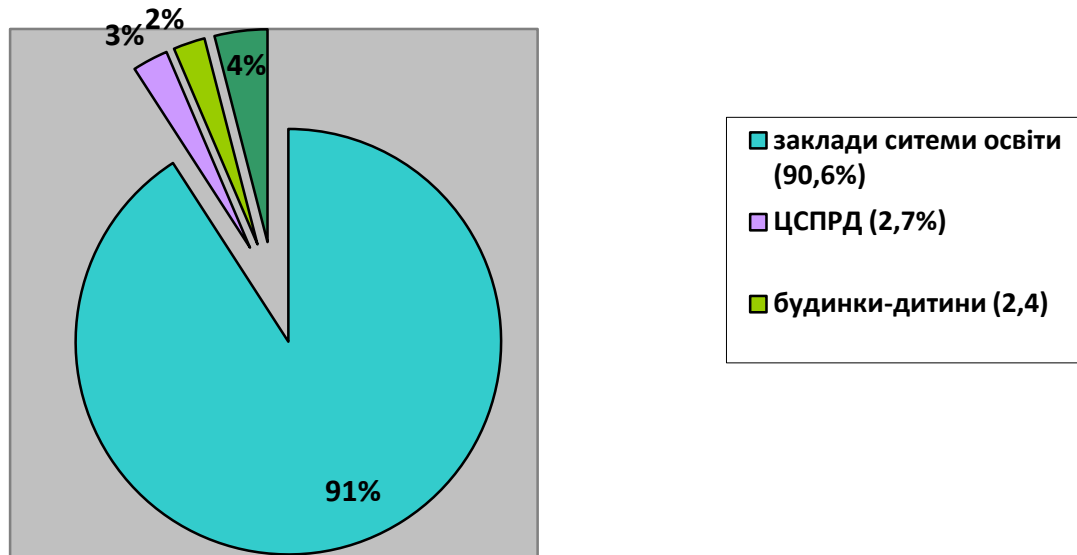
9. Діти в закладах інституційного догляду

У 45 закладах інституційного догляду виховується 6956 осіб. З них в: закладах системи освіти – 6255 або 89,9% від загальної кількості дітей в інтернатах;

в закладах системи управління охорони здоров'я – 172 (2,4 %) дитини;

в закладах системи соціального захисту – 337 (4,8 %) дітей;

в закладах служб у справах дітей – 192 (2,7%) дитини.

10. Розподіл дітей за віком

З 6956 осіб віком до 18 років і старше, що знаходяться в закладах інституційного догляду, діти віком:

0-2 роки – 1,6%;

3-5 років – 5,1%;

6-10 років – 28,6%;

11-15 років – 46,5%;

16-17 років – 14,2%;

старше 18 років – 4%.

Тип закладу	0-2 роки	3-5 років	6-10 років	11 -15 років	16 -17 років	18 років і старше
Навчально-реабілітаційні центри	0	0	50	62	7	0
спеціалізовані школи-інтернати	0	0	39	1327	640	45
спеціальні школи-інтернати	3	105	1084	1062	187	61
санаторна школа-інтернат	16	114	610	596	73	0
загальноосвітня школа-інтернат	0	11	53	54	0	0
Дитячий будинок	0	17	12	12	14	1
Будинки-дитини	91	62	21	0	0	0
Будинки-інтернати	0	0	38	67	60	173
Центри соціально-психологічної реабілітації	8	52	76	46	7	0
Всього	118	361	1983	3226	988	280

В інституційних закладах виховуються 118 дітей у віці до 3-х років. Для дітей цього віку необхідно в першу чергу створити послуги для реінтеграції в сім'ю, а також припинити подальше направлення дітей молодшого віку дітей в інституції.

988 дітей у віці старше 16 років в найближчі два роки закінчать навчання. 54 дитини, які проживають в будинках-інтернатах, і надалі залишаться в них. Це можна змінити, шляхом розвитку послуги проживання з підтримкою.

Найбільшу категорію вихованців закладів складають діти шкільного віку від 6-ти до 16-ти років. Цей факт також необхідно брати до уваги при

плануванні послуг, зокрема - послуг інклюзивної освіти, а також послуг з підтримки сім'ї.

11. Групи братів і сестер

У закладах інституційного догляду виховується 639 дітей, які складають 463 родинні групи (рідні брати і сестри). Тобто, в середньому по 2 дитини з однієї сім'ї.

При цьому 423 дитини з 186 сімейних груп навчаються в спеціальних школах-інтернатах та 290 дітей з 138 споріднених груп - в санаторних школах-інтернатах.

98 дітей з 41 сімейних груп перебували у центрах соціально-психологічної реабілітації. Ці діти не мають серйозних порушень здоров'я. Причиною їх перебування в закладах соціального догляду є складні життєві обставини сім'ї, а також відсутність достатньої кількості послуг з підтримки сім'ї, що і призвело до розлучення дітей з батьками та в деяких випадках невиконання батьківських обов'язків.

12. Статус дитини

В інституційних закладах Харківської області виховуються 481 дитини-сироти та дітей, позбавлених батьківського піклування. З них, 213 дітей мають правові підстави для усиновлення.

Слід зазначити, що 156 (32,4%) дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, мають опікуна або піклувальника і 86 дітей мають прийомних батьків або батьків-вихователів, але навчаються і виховуються в інституційних закладах. Відносно цих дітей має місце подвійне фінансування: утримання дитини в закладі та виплати опікунам, піклувальникам, прийомним батькам, батькам-вихователям. Але слід зазначити, що 31 дитину законні представники забирають додому щоденно, 240 дітей законні представники забирають додому на вихідні дні та канікулярний час.

Крім того, слід зазначити, що у сім'ях опікунів, піклувальників виховуються діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування

Решта 6475 (93,1%) вихованців закладів мають батьків.

13. Причини влаштування дітей в установи

Причини влаштування дітей в заклади інституційного догляду можна розділити на медичні та соціальні.

В цілому до установ влаштовано 2585 дітей з інвалідністю.

До соціальних перебування дітей у закладах інституційного догляду можна віднести, складні життєві обставини сім'ї (бідність, ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків, режим роботи і т.д.).

Також у закладах знаходяться діти зі спеціальними освітніми потребами, таким чином, причиною їх перебування в інституції є відсутність достатньо розвиненої системи інклюзивної освіти.

14. Форми і тривалість перебування дітей у закладах

В інтернатних закладах існують три форми перебування дітей: цілодобове, денне, індивідуальне навчання.

Із загальної кількості дітей, які перебувають в інтернатних закладах, 4499 (64,6%) знаходяться в закладі цілодобово, 69 (1 %) – тільки в денний час

і 63 дитина (1%) знаходиться на індивідуальному навчанні і проживає вдома, 2325 (33,4) навчаються у закладі, але проживають вдома.

Слід також зазначити, що 6312 (90,7%) дітей, виховуються в закладах за рахунок держави і 644 (9,3%) дітей частково або повністю утримуються в закладі за рахунок батьків.

З 6956 вихованців установ, в закладах знаходяться:

Тривалість перебування	Кількість дітей
до 1 року	1391
1-3 роки	3170
4-6 років	1504
7-9 років	732
більше 10 років	159

В цілому 36% дітей знаходяться в закладах понад три роки.

У найбільш скрутному становищі перебувають діти, які перебувають в закладах більше 7 років (15%), тому що тривале перебування дітей у закладах негативно позначається на їх фізичному і психологічному розвитку, призводить до порушення уподобань дитини та сім'ї та ізоляції дітей від суспільства.

Кожна третя дитина (майже 31,1%) знаходиться в закладі тривалий час - від 3 до 10 і більше років. У 90% з дітей є батьки. Це свідчить про те, що робота з реінтеграції дітей в сім'ї проводиться недостатньо.

15. Стан здоров'я дітей

У всіх закладах інституційного догляду є діти з проблемами здоров'я.

Закономірно, що в спеціальних і санаторних школах-інтернатах навчаються діти з певними нозологіями відповідно до спеціалізації закладу.

За даними дослідження у закладах дітей з інвалідністю, найбільшу частину становлять діти з порушенням інтелектуального розвитку – 475, на другому порушення опорно-рухового апарату – 386, на третьому місці порушення мови 336.

Види порушень здоров'я	Кількість дітей
Порушення опорно-рухового апарату	386
Порушення зору	230
Порушення слуху	304
Порушення мови	336
Затримка психічного розвитку	124
Порушення інтелектуального розвитку	475
Порушення аутичного спектру	61
Синдром Дауна, інші генетичні захворювання	108
Серцево-судинні захворювання	73
Захворювання органів дихання	11
Захворювання органів травлення	33
Цукровий діабет	24
Комплексні обмеження життєдіяльності	270

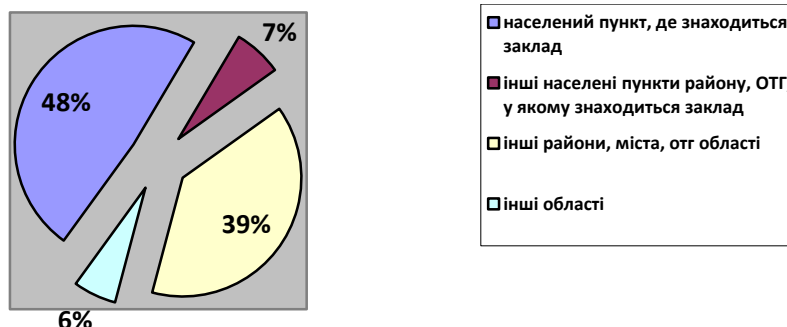
Багато дітей мають комплексні порушення. Крім того, серед дітей, які перебувають в установах, 2435 (35%) дітей мають інвалідність.

Загальноосвітні школи не пристосовані для навчання дітей з порушеннями здоров'я, особливо дітей з важкими вадами слуху, зору та інтелектуального розвитку.

16. Розподіл дітей за географічним походженням

Майже кожна друга дитина (48,5%) проживає в тому ж населеному пункті, де розташований заклад.

Розподіл дітей за географічним походженням

У дитячих будинках-інтернатах області виховується лише одна дитина з населеного пункту, в якому розташована установа, з інших населених пунктів Богодухівського, Харківського, Шевченківського районів де знаходяться дитячі будинки інтернати, перебуває 18 дітей.

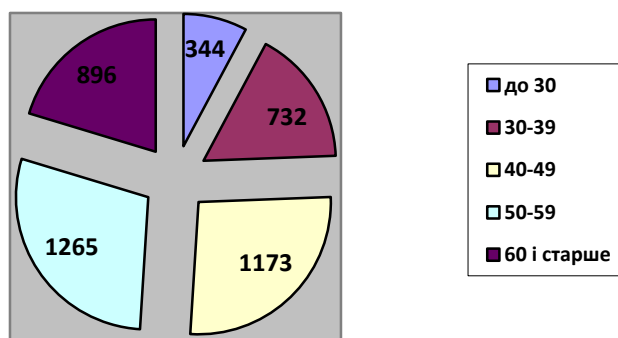
39% вихованців інституційних установ області перебувають в закладах, розташованих в межах району, ОТГ проживання дитини.

Крім того, в закладах інституційного догляду та виховання дітей регіону виховується 408 (6%) дітей з інших областей України.

17. Кадрове забезпечення закладів

У 45-и установах інституційного догляду та виховання дітей, що функціонують в Харківській області, за штатним розписом передбачено 5160 ставок. Фактична кількість працівників становить 85,4% від штатного розпису. Кількість ставок зайнятих основними працівниками – 4264, сумісниками – 146.

Розподіл кадрів за віком

Кількість фактично працюючого персоналу за станом на 01.01.2018 становить 4410 осіб, серед яких:

адміністративний персонал – 261 (6%);

технічний (допоміжний) персонал – 1907 (43,2%);

педагогічний і медичний персонал – 2242 (50,8%).

Забезпеченість закладів спеціалізованими кадрами складає 110 фахівців - це тільки 2,4% від загальної кількості фактично працюючого персоналу. З них: соціальні працівники – 25, психологи – 49, логопеди – 36.

Персонал закладів представлений різними віковими категоріями.

Середній вік адміністративного персоналу – 40-59 років, технічного персоналу – 50-60 років, педагогічного персоналу - 40-49 років, медичного персоналу – 40-49 років.

Кількість молодих спеціалістів віком до 30 років складає лише 7,8% від загальної кількості працівників.

Загальна кількість працівників у віці від 50 до 60 років – 1265 осіб, що становить 28,6% від усіх працівників закладів.

Кількість працівників, які вийшли на пенсію, але продовжують працювати в закладах становить 1135 осіб, що складає 25,7% від загальної кількості персоналу закладів. Найбільша процентна частина їх представлені технічним персоналом – 54,2%, педагогічний і медичний персонал складає – 40,3%, адміністративний – 5,5%

Розподіл співробітників пенсійного віку

Заклади	Пенсіонери	Всього	%
Заклади освіти	3123	819	26,2
Заклади соціального захисту	340	105	30,9
Заклади охорони здоров'я	706	166	23,5
Центри соціально-психологічної реабілітації дітей	241	45	18,6

Найбільша частка пенсіонерів працює в закладах соціального захисту - 105 осіб, що становить 30,9% від загальної кількості працівників (340 чол.).

18. Матеріально-технічна база закладів

Загальна площа земельних ділянок, які перебувають у власності закладів становить 340,47 га.

Найбільшу площу земельних ділянок мають Комунальна установа «Богодухівський дитячий будинок-інтернат» - 226,13 га; Харківське державне вище училище фізичної культури №1 - 14,6246 га; охорони здоров'я «Обласний будинок дитини №2» - 13,4 га; Комунальний заклад «Люботинська спеціалізована школа-інтернат I-III ступенів "Дивосвіт"» Харківської обласної ради – 9,667 га; Харківський республіканський ліцей-інтернат спортивного профілю – 9,218.

Загальна площа будівель, що знаходяться на балансі закладів, становить 262894,7 м², з них корисна площа - 197022,6 м², тобто четверта частина площ (65872,1 м²) використовується для технічних і допоміжних цілей.

Найбільшу площу будівель мають Державна гімназія-інтернат з посиленою військовою підготовкою "Кадетський корпус" – 24639 м²; Харківське державне вище училище фізичної культури №1 – 22623 м², Комунальний заклад "Зеленогайський спеціальний загальноосвітній навчально-виховний комплекс (дошкільний навчальний- школа-інтернат I-II ступенів)" Харківської обласної ради - 10895 м²; «Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс» Харківської обласної ради- 10848 м².

У 13 закладах інституційного догляду встановлено автономне опалення. Крім того, 32 закладів - використовують опалення від мережі населеного пункту; 3 заклади – мають

Всього на балансі установ знаходиться 251 будівля. Для організації освітнього процесу, в 26 закладах навчальні корпуси розташовані в 33 будівлях. Також, 26 установ мають спальні корпуси, які розміщуються в 41 будівлі, і 22 установ мають навчально-спальні комплекси, які розташовані в 25 будівлях.

З 78 будівель тільки одна побудована в 2004, 2005, 2012 році, всі інші будівлі були споруджені з 1910-1993 роки.

Крім того, інтернатні установи мають 152 будівлі іншого призначення.

Розподіл будівель за призначенням

В спальних корпусах закладів створено 592 кімнати для особистої гігієни, в яких 655 душів.

Матеріально-технічна база закладів для дітей налічує 73 транспортні засоби:

54 автомобіль / мікроавтобус;

45 легковий автомобіль;

29 вантажних автомобілів;

8 інших транспортних засобів.

19. Фінансове забезпечення закладів

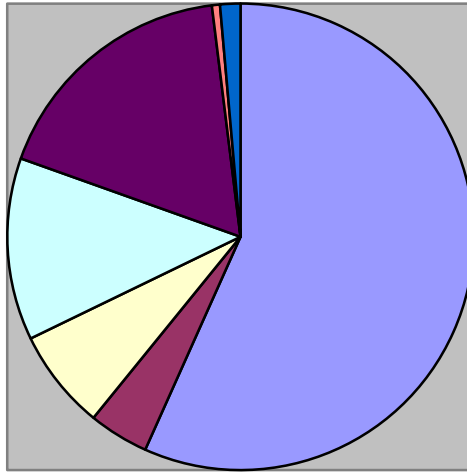
Фінансове забезпечення закладів інституційного догляду здійснюється з кількох джерел фінансування: державного, обласного, місцевого бюджету та недержавних джерел (спонсорська, благодійна допомоги і т.п.).

Рік	Державний бюджет	Обласний бюджет (грн)	Районний та міський бюджет (грн)	Бюджет ОТГ (грн)	Спонсорська та благодійна допомога (грн)
2016	53 506 346	42 0710 266	6 767 044	-	11 032 614
2017	62 502 215	544 804 232	20 361 024	-	17 183 211

20. Витрати на утримання установ за категоріями

У загальній сумі витрат у 2017 році на утримання інтернатних установ найбільшу частку займає оплата праці персоналу – 384653575 грн, з державного бюджету 54993481 грн, з обласного бюджету – 322474636, з районного, міського – 10896648 грн.

Витрати за категоріями у 2017 році

■ оплата праці -	384653575 грн.
■ капітаотні видатки -	20400289 грн.
□ видатки на капітальні, поточні ремонти -	34117470
□ комунальні послуги -	61927810 грн.
■ видатки на харчування -	86218014 грн.
■ видатки на лікування -	2739164 грн.

Витрати по статтях	2016 р. (грн)	2017 р. (грн)	Різниця (грн)
Фактична сума, отримана установою з відповідного бюджету для здійснення статутної діяльності	475044784	594313551	+119268767
Оплата праці з нарахуваннями	245772610	384653575	+138880965
Капітальні витрати на придбання обладнання і предметів довгострокового користування	23949636	20400289	-3549347
Витрати на капітальні ремонти будинків	17253788	34117470	+16863682
Комунальні послуги та енергоносії	61812633	61927810	+115177
Витрати на продукти харчування	81317047	86218014	+4906967
Витрати на медикаменти	3247076	2739164	-507912
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар, в тому числі витрати на одяг, взуття	6927325	6896104	-31221

21. Витрати на одну дитину в 2017 році

В середньому витрати на утримання однієї дитини в закладі інституційного догляду та виховання за 2017 рік складає – 85 463 грн. З зазначеної суми витрати на придбання продуктів харчування склали – 12398 грн., витрати на придбання медикаментів, та одягу – 1385 грн.

Результати аналізу аспектів фінансування установ інституційного догляду та виховання дітей вказують на відсутність чіткого бачення і ефективного використання фінансових коштів: в той час як в цілому реєструється зростання фінансових вкладень, асигнування на забезпечення потреб дитини складають досить малу частку витрат.

Крім того у порівнянні з 2016 роком у 2017 році зменшилось фінансування на придбання медикаментів на 507912 грн., та на придбання одягу на 31221 грн.

Констатація того, що частка витрат на забезпечення потреб дитини незначна, в порівнянні з витратами на утримання будинків і на оплату праці персоналу, вказує на необхідність перерозподілу фінансових ресурсів установ інституційного догляду та виховання дітей на розвиток послуг, що

забезпечують проживання дітей в сімейному середовищі або наближеному до сімейного і інклюзію дітей в загальноосвітні заклади.

II. Загальні констатації за результатами оцінки становища дітей в ситуації ризику і послуг, що надаються дітям та їхнім родинам

1. Частка дітей віком від 0-17 років в Харківській області становить 15,8% від загальної чисельності населення. У порівнянні з 2012 кількість постійного дитячого населення віком від 0-17 років зросла на 3% .

2. 4,5% від загальної чисельності дитячого населення у регіоні: діти, які перебувають в складних життєвих обставинах, діти-сироти і діти, що залишилися без батьківського піклування, діти з порушенням розвитку, діти, які виховуються в закладах інституційного догляду) потребує захисту і підтримки.

3. Фактична кількість дітей у дошкільних навчальних закладах перевищує їх планову потужність на 5,8%.

4. Мережа загальноосвітніх навчальних закладів забезпечує охоплення всіх дітей шкільною освітою. Кількість дітей у загальноосвітніх навчальних закладах становить 61,7% від їх планової потужності.

5. Кількість дітей, з інвалідністю становить близько 1% від загальної кількості учнів. Кількість дітей з особливими освітніми потребами та дітей на індивідуальному навчанні становить 0,6% від загальної кількості учнів.

6. У регіоні функціонує 132 інклюзивні груп.

7. Медичні послуги в Харківській області доступні, в той же час відсутня система послуг раннього втручання.

8. У регіоні є досить велика кількість сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах, в яких виховується 1375 дітей.

9. Відсутні послуги для дітей та молоді із складними вадами розвитку в громадах.

10. Недостатній розвиток соціальних послуг щодо підтримки сім'ї, послуг, що заміщають сім'ю, послуг сімейного типу (альтернативних), послуг для дітей з інвалідністю та їх сімей, а також послуг інклюзивної освіти призводить до щорічної інституціалізації великої кількості дітей.

11. Система інституційного догляду та виховання дітей включає 24 заклади, підпорядковані структурам освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

12. Кількість дітей в закладах інституційного догляду та виховання становить 90,2% від їх планової і 73% від їх проектної потужності.

13. У закладах інституційного догляду та виховання дітей знаходиться близько 89,3% дітей шкільного віку, 6,7% дітей у віці 0-5 років.

14. 4,6% дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування перебувають на повному державному забезпеченні, 242 дитини-сироти, дитини, позбавлені батьківського піклування мають законних представників та навчаються у закладах інституційного догляду за медичними показниками, 93% дітей мають батьків.

15. Підставою для влаштування дітей в заклади інституційного догляду та виховання є проблеми розвитку дитини та їх особливі освітні потреби, соціальні причини, медичні показники, поглиблене вивчення окремих.

16. В заклади інституційного догляду влаштовано 64,7% дітей з цілодобовим перебуванням, 36,3% - денним, 2,2% - індивідуальне навчання вдома.

17. У закладах інституційного догляду та виховання дітей, виховується 2435 дітей з інвалідністю, найбільшу частину становлять діти з порушенням інтелектуального розвитку – 475, на другому порушення опорно-рухового апарату – 386, на третьому місці порушення мови 336.

18. Майже кожна друга дитина, яка перебуває в закладі інституційного догляду та виховання, проживає в населеному пункті розташування закладу; з інших областей України - 408 дітей.

19. Педагогічний і медичний персонал закладів інституційного догляду та виховання становить 50,8%, технічний – 43,2%, адміністративний - 6%.

20. 25,7% від загальної кількості всього персоналу є пенсіонерами. Найбільший відсоток його представлений технічним персоналом – 54,2%, педагогічний і медичний – становить 43,2%, адміністративний – 5,5%.

21. Матеріально-технічна база закладів інституційного догляду та виховання включає 251 будівлю, 16 транспортних засоби: 54 автомобіль / мікроавтобус, 45 легковий автомобіль, 29 вантажних автомобілів і 8 інших транспортних засобів. Загальна площа земельних ділянок, які перебувають у власності або користуванні закладів, становить 340,47 га.

22. Територіально заклади розташовані нерівномірно: 36 закладів розташовані в містах і 9 – в сільській місцевості. Деякі заклади знаходяться у важкодоступних місцях, на великій відстані від обласного і районних центрів.

23. Спостерігається зростання фінансових вкладень в інституційні заклади у порівнянні з 2016 роком.

III. Загальні висновки за результатами оцінки становища дітей в ситуації ризику і послуг, що надаються дітям та їхнім родинам

1. Сфера захисту прав дітей, потребує модернізації і якісного реформування. У процесі реформи слід акцентувати увагу на такі основні напрями:

2. Діяльність структурних підрозділів органів влади, установ, організацій громадянського суспільства повинна бути орієнтована на створення скоординованої, стійкої системи забезпечення і захисту прав дітей, заснованої на принципі дотримання найвищих інтересів дитини, які попередили б розлучення дитини з сім'єю та потрапляння дітей у заклади інституційного догляду та виховання дітей.

3. На рівні громад повинні бути створені і надані дітям та сім'ям з дітьми якісні та ефективні послуги, орієнтовані на отримувачів, що відповідають їхнім потребам, засновані на принципі міжвідомчого співробітництва та сприяння.

4. Послуги мають надаватися кваліфікованими кадрами. З цією метою, повинні бути розроблені комплексні програми нарощування людського потенціалу, безперервної підготовки та перекваліфікації персоналу на всіх рівнях.

5. Система закладів інституційного догляду та виховання дітей повинна бути поступово реформована і трансформована, та орієнтована на виховання дітей в сім'ї та навчання в загальному середовищі.

6. Реформа закладів інституційного догляду та виховання повинна здійснюватися з дотриманням таких принципів:

- реінтеграція дітей із закладів ґрунтується на оцінці ситуації і на індивідуальному плані;
- при прийнятті рішення про вибір форми влаштування дитини, пріоритетними є його думка і попередня підготовка;
- підтримка сімей, в які повертаються діти, повинна здійснюватися до, під час і після реінтеграції;
- попередження влаштування дітей в заклади інституційного догляду та виховання необхідно вирішувати за допомогою розвитку відповідних соціальних послуг;
- для найбільш ефективного використання ресурсів, процес оптимізації закладів інституційного догляду та виховання повинен супроводжуватися перерозподілом фінансових, матеріальних і людських ресурсів до новостворених соціальних послуг та послуг інклюзивної освіти.

7. Важливість, необхідність та незворотність процесів реформи повинні бути доведені до громадськості та осіб (керівників і фахівців), залучених до процесу захисту дитини та сім'ї. Формування правильної громадської думки є однією з головних передумов успіху реформи.

8. Діти (на рівні спільнот, що знаходяться в закладах інституційного догляду та виховання, випускники закладів з особливими потребами і без) повинні бути залучені і брати участь в процесах реформ і прийнятті рішень, які їх стосуються.

9. Для проведення реформи системи захисту прав дітей, повинні бути заплановані ресурси (фінансові, людські, матеріальні), ґрунтуючись на принципах достатності, якості і ефективного використання.

10. Постійний моніторинг на всіх рівнях системи захисту прав дитини та її сім'ї, і періодична оцінка повинні супроводжувати процеси реформи та відповідні зміни і доповнення, які необхідно вносити, для забезпечення правильного курсу реформи.